

Jaume Plensa - jättelik ordkonstnär

Han är en av världens hetaste skulptörer just nu och Sverige har turen att vara hans gunstling. Spanske Jaume Plensa är skulptören som leker med gigantiska ord. Text Per Öqvist. Porträttfoto Kristofer Sandberg.

Sju assistenter jobbar med Jaume Plensa i hans ateljé. Vid svetsningen av skulpturen *House of Knowledge* som nu står i Borås, utnyttjade man takhöjden på åtta meter maximalt.

EN HUKANDE MAN GJORD

av bokstäver, åtta meter hög, blev Borås dyraste offentliga konstverk någonsin. House of Knowledge (2014) står sedan i maj utanför Textile Fashion Center. Femton miljoner kronor kostade den, betald med privata donationer.

– Det är ett av mina mest ikoniska verk någonsin, säger den världsberömda katalanske skulptören Jaume Plensa under ett samtal i hans studio utanför Barcelona.

Belägen mitt i det industriområde som omger Barcelona finns studion som är över tusen kvadratmeter, fördelat på tre exakt lika stora rum. Dörrarna är så gigantiska att hela containrar kan köras in. Takhöjden är svindlande åtta meter.

– För mig är det inte bara en praktisk studio, takhöjden gör den till en förlängning av mig själv. Av mitt sinne. Nu jobbar sju assistenter här med mig men jag anlitar också verkstäder för skulpturer som görs i glas, glasfiber, sten eller metall, säger Jaume.

House of Knowledge är just åtta meter hög och en stor del av beslutet var att våga vara radikal i storlek och utnyttja hela studions höjd.

– Jag ville skapa ett verk människor kunde gå in i och söka poetiskt skydd mot omvärlden. Som många av mina verk består det av bokstäver för bokstäver är det mest underbara vi människor har skapat. Bokstäver gör att vi kan sätta ihop ord, meningar, skriva och prata, säger han.

Från början använde Jaume bara vårt romerska alfabet, på senare år har han börjat blanda olika alfabeterna.

– Av alla verk där jag använt det romerska alfabetet så är House of Knowledge mest intressant och vackrast. Skulpturen kom till under en extremt kreativ period i mitt liv.

Innan skulpturen fick sitt permanenta hem i Borås, som Jaume uttrycker det, reste den världen runt.

Ursprungligen skapades den till en stor utställning i Storbritannien, men *House of Knowledge* har också ställts ut i Moskva i två år, tog en vända till i Storbritannien för en stor utställning i Yorkshire Sculpture Park, innan den åter ställdes ut i Kiev i Ukraina och sedan till Jaume Plensas studio igen. Även Bordeaux i Frankrike har fått en påhälsning.

Hyllar Sverige

Jaume Plensa är idag en av världens mest uppmärksammade skulptörer. Verken *Crown Fountain* i Chicagos Millenium Park, *Dream* utanför Liverpool och *Echo* i Madison Square Park i New York är några av orsakerna. Också det huvud som reser sig ur havet i Rio de Janeiro har gett eko över hela världen.

Andra mångmiljonstäder där hans spektakulära

konstverk finns, ofta dramatiskt ljussatta, är Dubai, London, Nice, Tokyo, Toronto och Vancouver.

Priser för hans verk på auktion ökar och 2013 ropades den 1,6 meter höga marmorskulpturen *Alegria I* ut på Christie's i New York för motsvarande 1,1–1,4 miljoner kronor. Innan klubban föll hade slutpriset nästan tredubblats, med provisioner, till en bit över tre miljoner kronor.

Jaume Plensa hyllar Sverige som ett av världens bästa länder för offentlig konst, inte minst Umeå och Borås. Två städer som i flera år på allvar satsat på skulptur. Umedalen skulptur, som har ställt ut och köpt in verk av tunga konstnärer som Tony Cragg, Louise Bourgeois, Anish Kapoor, Antony Gormley och Mirosław, gjorde sin första enmansshow någonsin med just Jaume Plensa. Dessutom har man köpt inte en utan två stora skulpturer.

Heart of Trees, en sittande man i brons med bokstäver över hela kroppen och ett levande träd som växer upp ur famnen på honom, samt *Nosotros* där bokstäver från åtta olika alfabet har skulpterats av vitmålat stål. Skulpturen är öppen så att du både kan gå in i verket och se genom det.

För Copperhill i Åre har han gjort ljusskulpturerna *Dialogue* och *Clarion Hotel Post* har beställt *Dröm* där tre lysande skulpturer monterats på tolv meter höga stälpelare. En parafra på det traditionella japanska konstmotivet med tre apor.

Musik och litteratur inspirerar

Jaume Plensa växte upp i Barcelona, en stad känd inte bara för fantastisk konst av Pablo Picasso, Joan Miró och Antoni Tapies, utan också för intressant arkitektur och design. »

Innan *House of Knowledge* fick sitt permanenta hem utanför Textile Fashion Center i Borås, reste den världen runt. – Det är ett av mina mest ikoniska verk någonsin, säger den världsberömda katalanske skulptören Jaume Plensa som ville skapa ett verk där människor kunde gå in i och söka poetiskt skydd mot omvärlden.

“Bokstäver är det mest underbara vi människor skapat.”

– Barcelona är en medelhavsstad vilket gör att jag idag känner mig hemma i vilken stad jag än besöker runt Medelhavet. Det är ett litet hav omgivet av orter med likartad historia och ett likartat sätt att betrakta världen. Barcelona är nära både Frankrike och andra delar av Europa, vilket bäddar för ett möte mellan det traditionella och det nya. Det var en underbar stad att växa upp i.

Konstnärer som Alexander Calder och Joan Miró influerade honom tidigt och är hans hjältar. Marcel Duchamp har berört honom också men mer genom vad han skrev än hans visuella konstverk. Constantin Brâncuși kallar han för en av de främsta någonsin.

– De två saker som mest påverkat den jag är idag som vuxen, och mig som konstnär, är dock litteratur och musik. Vårt hus var fullt av böcker när jag var liten. När min bror och jag bråkade gömde jag mig inuti pianot. Ibland började pappa spela, utan att veta att jag gömde mig inuti. Vibrationerna, men också doften av trä och damm, var otroliga.

Jaume berättar att det på pianots högra sida fanns ett utrymme stort nog för att ett barn skulle rymmas, på huk. Idag använder han samma hukande position i sina skulpturer, som i den som nu står i Borås.

Han utgår ofta från sig själv som modell, inte minst för att vi människor ser oss i spegeln flera gånger om dagen och vi känner våra egna kroppar bättre än något annat.

– Därför är min kropp det bästa jag kan använda för att utveckla mina idéer. Kroppen är ett landskap där vi kan promenera så länge vi lever.

Som ung läste han mycket, och inte minst poeten William Blake blev tidigt viktig för honom. I *Åktenskapet mellan himmel och helvete* skriver Blake att utan motsatser förekommer inga framsteg.

– För mig är det ett av de vackraste uttryck jag hört för mänskligt liv och något jag ofta använder i mitt skapande.

Under samtalet återkommer han ofta till sin mamma, som han kallar för den bästa personen i hans liv. Han menar att den kvinnliga delen i våra liv alltid kommer från mamma. Minnen, traditioner, språk. Skulpturen *House of knowledge* beskriver han som en stor mamma, som omfamnar alla besökare.

Sen menar han att han själv som barn, utan att vara ironisk, var fantastisk.

– Men jag tänker aldrig på människor som att vi har en början, en mitten och ett slut. Det är svårt att veta när man slutar vara barn och blir vuxen. Än idag försöker jag förstå om jag är barn eller vuxen, trots att jag är 59 år.

Han säger att människor definieras utifrån vem och vad de omges av. Skulpturer, mer än någon annan konst, tycker han fungerar lite på samma sätt när det kommer till storlek och relationen till vad som omger dem. Oavsett om det är landskap, byggnader eller objekt.

– Inget är helt sant och inget är helt verkligt.

Bra på storlek

Gång på gång under vårt möte återkommer Jaume Plensa till samspelet mellan konst och resten av världen. Därför känns det inte förvånande att han hyllar sociala medier.

– Jag älskar offentliga platser, så självklart älskar jag

Hitta Plensa i Sverige

House of Knowledge – Textile Fashion Center, Borås.
The Heart of Trees – Umedalens skulpturpark, Umeå.
Noströs – Umedalens skulpturpark, Umeå.
Irma och Nuria – Copperhill Mountain Lodge, Åre.
Dröm – Drottningtorget, Göteborg.

Nosotros (2009) målat rostfrittstål, 500 x 360 x 340 cm. Galleri Andersson/Sandström, Ume-dalen Skulptur Park, Umeå. Foto Laura Medina.

internet. Sociala medier är en enorm offentlig plats. När jag installerade ett huvud som reste sig ur havet utanför Rio de Janeiro jobbade jag hela natten till sju på morgonen. Då kom en fransk fotograf gående på gatan. Han tog några bilder. Några timmar senare började vänner från hela världen ringa. De hade sett bilden på nätet. Idag är offentliga miljöer inte längre lokala utan globala. Därför kommer Borås och Umeå att bli världsberömda genom sin konst.

Jaume Plensa har snälla, livfulla ögon och en mjuk röst, men pratar också med sina händer. Skägget är grått, håret börjar bli grått, ändå är framtoningen ungdomlig. Han bär, som så ofta annars, byxor, skjorta, tröja och kavaj. Alla i olika nyanser av grått. Nu jobbar han på en stor beställning till Tokyo, en installation.

– Det är ett väldigt specifikt verk för en väldigt specifik plats, säger han.

Hans gallerier har kölistor med samlare som vill beställa exempelvis en skulptur i marmor. Det menar han är okej eftersom han har olika familjer av skulpturer, som han kallar det.

Men kunder kan däremot, oavsett vem det är, inte bestämma exakt hur ett verk ska se ut. Det går inte att bara beställa en sju meter hög skulptur i stål och glas som föreställer en person gjord av bokstäver och är belyst på ett särskilt sätt.

– De kan berätta om sina önskemål, drömmar och visioner för en plats. Resten är mitt jobb. Inte minst storleken, det är jag bäst på att bedöma. Nyckeln är att besöka platsen, andas luften, förstå dess historia och känna rytmen från de människor som rör sig där.

Många av hans skulpturer och installationer kostar så mycket att det skapar nervositet också hos rika donatorer. För några år sedan fick Jaume i uppdrag att ta fram en skulptur till Millennium Park i Chicago. Under

Rui Rui har fångats med slutna ögon, i tyst meditation. Skulpturen skapades till den 55 Venedigbiennalen 2013.

Eight Poets in Bamberg, Tyskland (2013). De åtta poeterna sitter alla på åtta meter höga pelare och är belysta inifrån i olika färger.

Installation i Yorkshire Sculpture Park, Storbritannien, 2011. *Spiegel I och II* (2010) målat rostfritt stål, 377 x 235 x 245 cm vardera. The Toledo Museum of Art, Toledo, Ohio USA. Foto Laura Medina.

”Skuggor är ofta mer intressanta än skulpturen själv.”

Wonderland (2012) står framför The Bow, den högsta byggnaden i Calgary i Kanada. Det nära tolv meter höga flickhuvudet har två ingångar så att besökarna precis som med verket i Borås kan gå in i skulpturen. – Visionen med *Wonderland*, är att visa att våra kroppars arkitektur är ett palats för våra drömmar, säger konstnären.

två år jobbade han med skisser, bestämde material och lät tekniker räkna på kostnaderna. Vid ett stort möte berättade han att priset skulle bli motsvarande drygt 120 miljoner kronor. Sponsorn blev vit i ansiktet, satt tyst länge och sade till slut:

– Wow, jag hade förväntat mig 35, högst 70 miljoner kronor. Mr Plensa, kan du kanske göra skulpturen lite mindre?

Jaume Plensa skrattar.

– Jag visste att storleken var perfekt för den valda platsen och svarade snabbt: "Om du kan minska storleken på Chicago, så kan jag minska storleken på skulpturen". Då svarade han: "Ok, lät oss göra det här." Och idag är skulpturen en ikon i Chicago.

Skapar skuggor

Ljussättning är viktigt i de flesta av hans installationer, Jaume använder ljus mycket medvetet.

När han senast ställde ut i New York tog det två dagar att installera alla skulpturer men hela fem dagar att ljussätta dem.

– Inte sällan är skuggor ett mer intressant sätt att läsa en skulptur än att se på själva skulpturen. Skuggor rör sig hela tiden, medan skulpturen är statisk. På samma sätt har vi alla en relation till resten av världen. Det värsta som kan hända en människa är att hon förlorar sin

skugga. Det finns många tragiska exempel där det har hänt.

Att förlora sin skugga är för Jaume ett poetiskt sätt att beskriva hur vi människor jagar vårt förflutna.

– När Peter Pan hoppar runt för att fånga sin egen skugga, är det en underbar metafor för just det.

En fråga som i konstvärlden har diskuterats i decennier är vad konst egentligen är, men för Jaume är det självklart.

– Det är enkelt. Konst är ett sätt att andas.

När han blir ombedd att nämna tre ord som bäst beskriver honom som konstnär, säger han att det bara behövs ett: skulptör.

– Ordet skulptör rymmer för mig alla ord som finns i världen. Ska jag däremot beskriva mig som person med tre ord, säger jag Medelhavet, för det är mitt ursprung. 59, för det är hur gammal jag är. Och Himlen, för det är där mina drömmar finns. ☘

Jaume Plensa

Ålder: 59.

Bor: Barcelona, har även en ateljé i Paris.

Familj: Gift med Laura Medina, två vuxna söner.

Utbildning: Escola d'Arts i Oficis, Barcelona.

Escola Superior de Belles Arts de Sant Jordi, Barcelona.

På gång: Utställning på Galleri Andersson/Sandström i Stockholm från den 15 januari 2015.

Crown fountain från 2004 i Chicago är ett av de mest kontroversiella konstverken i Millennium Park. En svart reflekterande granitpool ligger mellan två glastorn, drygt 15 meter höga, på vilka det visas film. När beställaren fick höra priset på 17 miljoner dollar blev han stum.